

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 788 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati.....	10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati	16
Gulnora Abdurahmonova	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tish muammolari va uni bartaraf etish yo'llari	22
S. R. Topildiyev	
Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi	28
Muratova Shohista Nimatullayevna	
Green Economy in Tourism in Uzbekistan.....	32
Alieva Makhbuba Toychievna	
Инновационные подходы в сельском туризме: "Зеленые маршруты"	36
Голышева Елена Вячеславовна	
Mamlakatimizda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yo'nalishlari	42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloevich	
To'qimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari.....	47
A.Yu. Mardanov	
Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari.....	52
A'zamov Saidakbarxon Avazxon o'g'li	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish	57
Abdullayev Elyorbek Odiljon o'g'li	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	62
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash ko'rsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlar.....	66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich	
Iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda "yashil" iqtisodiyot va uning ayrim masalalari.....	70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlari.....	74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati.....	78
Butanova Dilnoza Rustamovna	
Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri.....	83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna	
Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qo'llanilishi.....	95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning o'rni.....	101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari.....	104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich	
Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari	110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich	
Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi.....	113
Mahamatova Maftuna	
Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko'rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari.....	119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna	

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish usullari.....	124
Said Po'latov Maxamedovich	
Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry	128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar.....	135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	142
Toshmurod Kulmanov	
Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari	147
Tursunova Dilnavo Islomovna	
Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish.....	150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari.....	159
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish.....	162
Boltayev Abror Sayitmurodovich	
Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari.....	168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish	174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari	179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Agglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida	185
Raximbayev Akmal Azatboyevich	
Korxonalarini boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari	190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Globalashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	195
Salimov Dilshodbek Davronovich	
To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi.....	199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich	
Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	203
Nilufar Umarova	
O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili	207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili	213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari	220
Meliyev Isroil Ismoilovich	
Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar	227
Melikov Otabek Maxmadiminovich	
Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni.....	232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich	
Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar.....	237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna	
Задачи предмета «русского языка» на современном этапе	243
Адилова Солияхон	

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati	247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari.....	252
Gapparov Azim Qayumovich	
O'zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri.....	258
Isayev Atabek Djurabayevich	
Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market.....	266
Jurabek Sobirov	
Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili.....	270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich	
Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o'sishdagi roli	276
Mamadiyeva Dilrom Ravshon qizi	
Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili	280
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
Improving Internal Control System	287
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlarini targ'ib qilishda OTMLar veb-saytlari samaradorligini oshirish.....	291
Musayev Bekjon Shukurillayevich	
Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish	298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Xizmatlar ko'rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari.....	306
N. B. Yahyoxonov	
Mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	311
Nazarova Muslima Nazarovna	
Sanoat korxonalarida aylanma mablag'lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlari	317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich	
Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari.....	322
Olimova Nodira Xamrakovna	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar	329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po'latxon o'g'li	
O'zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo'nalishlari.....	333
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi	338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o'g'li	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	341
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati.....	345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish.....	350
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	
Sharq va G'arb tamaddunida gender qarashlar	355
Samandarova Gulxayo Abduraim qizi	
Imkoniyati cheklanganlarga to'siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari	359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
To'qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati	363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna	
Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi	367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich	

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане.....	373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfovna, Romashkin Roman Anatolyevich	
Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts.....	379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich	
Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar	384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari.....	391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	396
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari.....	402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna	
O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi	
Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров	408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	412
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari.....	416
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich	
Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан.....	420
Адашов Гайрат Рустамович	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане	432
Б. А. Хакимов	
Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции.....	438
Бабаева Гузаль Яшиновна	
"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi xorxonalari erishgan yutuqlari, berilgan imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida	444
Davlayev G'olib Ashurovich	
Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili	447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri.....	452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish.....	457
Jonuzokov M. K.	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish.....	461
Ismailov Allayor Rashidovich	
Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции.....	465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович	
Iqtisodiyotni globalashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish	471
Kalandarova Nargiza Narimanovna	
Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения	475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна	
Сущность, цели и задачи определение уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях	478
Киличев А. А.	
Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish	485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане.....	490
Курпаяниди Константин Иванович	
Ho'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish.....	497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi	
Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar	502
Muxlisa Muxitdinova	
Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана	505
Наимов Шахрух	
Определение специфических особенностей и факторов влияющие на процесс внедрения международных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан.....	509
Хайдаров Зохиρ Шаривович , Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зохиρ Зода	
Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli	514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova	
Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма.....	521
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе.....	525
Рахимова Гавхар Ойбековна	
O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli	530
Saidova Subhinigor Azizovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari	535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li	
Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari	541
Umirov Xurshid Islomovich	
Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari.....	545
Fayziyeva Dilafruz Shuxratovna	
"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии	549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович	
Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия	555
Хамдамов С. Ф.	
Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish.....	562
Xasanova Nafisa Shavkatovna	
Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish.....	566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi	
Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar.....	572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari	578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich	
Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni.....	583
Toyrova Amina Baxtisher qizi	
Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili	588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li	
Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar	592
K. Q. Tajibayev	
Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике	599
Камолова Феруза Кахрамоновна	

O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari.....	603
Mirzayeva Lola Shavkatovna	
Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni.....	607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi.....	612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari.....	620
Salixov Sherzod Abduxakimovich	
Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish	625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish	628
Ostonokulov Azamat Abduraimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi	635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li	
Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari.....	640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov	
Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста.....	644
Насиров Дилшод Фархадович	
Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана	654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович	
Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir.....	659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li	
Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari.....	664
Razzakov Jasur Xamraboyevich	
Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan	670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi	
Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish	677
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari	683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li	
Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi.....	689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari.....	694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It.....	699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara	
Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar.....	705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich	
Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari	709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich	
Mahalliy soliqlar va yig'implarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari	713
Tuychiyev Kamoliddin	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	717
Yadgarov Nodir Ravshanovich	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlar va iqtisodiy asoslari.....	723
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari	727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari	730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o'g'li	
Iqtisodiy o'sishni ta'minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari	733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva	
Sug'urta faoliyatini takomillashtirishda andarrayting xizmatining o'rni	737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari	741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
Kambag'allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo'naltirish	745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Yoqilg'i-energetika korxonalarining moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari	749
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике	753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
Эффективность программ соответствия в различных компаниях	757
Ахмедов Бехзод Ахмедович	
Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте	762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович	
Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles	767
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg'or xorij tajribalari	774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish	781
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o'g'li	

SANOAT KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASHGA DOIR USLUBIY YONDASHUVLAR

Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna

Farg'ona politexnika instituti Menejment kafedrası dotsenti, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori

Annotatsiya: Maqolada sanoat korxonalari faoliyatining samaradorligi, barqarorligi hamda raqobatbardoshligini baholash bo'yicha uslubiy yondoshuvlar yoritib berilgan. Sanoat korxonalarining samaradorligi va raqobatbardoshlik darajasini baholash uchun turli ko'rsatkichlar to'plami tavsiflangan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, raqobatbardoshlik darajasini baholashda kompleks yondashuvdan foydalanish korxonaning istiqbolini belgilashda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: sanoat korxonalari, faoliyat samaradorligi, strategik boshqaruv, tahlil usullari, elementlar, barqarorlik, raqobatbardoshlik.

Abstract: The article highlights methodological approaches to assessing the efficiency, sustainability and competitiveness of industrial enterprises. A set of various indicators for assessing the level of efficiency and competitiveness of industrial enterprises is described. Based on the results of the study, it was determined that the use of an integrated approach to assessing the level of competitiveness is important in determining the prospects of an enterprise.

Key words: industrial enterprises, operational efficiency, strategic management, methods of analysis, elements, sustainability, competitiveness.

Аннотация: В статье освещены методические подходы к оценке эффективности, устойчивости и конкурентоспособности промышленных предприятий. Описан набор различных показателей для оценки уровня эффективности и конкурентоспособности промышленных предприятий. По результатам исследования определено, что использование комплексного подхода к оценке уровня конкурентоспособности имеет важное значение при определении перспективности предприятия.

Ключевые слова: промышленные предприятия, эффективность деятельности, стратегическое управление, методы анализа, элементы, устойчивость, конкурентоспособность.

KIRISH

Sanoat korxonalarining faoliyat samaradorligini, barqarorligini va raqobatbardoshligini baholash metodologiyasi korxonalarni innovatsion rivojlantirishning eng samarali va oqilona strategiyalarini tanlash imkoniyatini yaratib beradi. Biroq, bu borada olib borilgan keng fundamental va amaliy tadqiqotlar bazasiga qaramay moddiy, mehnat va moliyaviy resurslardan foydalanishning ijtimoiy ahamiyatli sohasi sifatida iqtisodiy faoliyat amaliyoti haligacha ilmiy jihatdan bir xil yagona yondoshuvga ega emas. Ushbu jihatlarni baholashning asoslangan usullari ishlab chiqarish faoliyatining natijaviy ko'rsatkichlarida ifodalanib, tashqi va ichki omillar ta'siriga bog'liqdir ^[9].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Sanoat korxonalarining barqarorligi va raqobatbardoshligini baholash juda murakkab muammodir, chunki raqobatbardoshlik darajasi korxonaning tashqi va ichki muhitining ko'plab omillari ta'siri ostida shakllanadi. Bu muammoni I.N.Gerchikov, E.T.Grebneva, V.T.Denisova va T.A.Sergiyenko, V.A.Dines va V.M.Larina kabi iqtisodchi olimlar uslubiy jihatlarni o'rganganlar. Ammo hozirgi vaqtga qadar korxonaning raqobatbardoshligini baholashning umumiy qabul qilingan usuli yo'q. Qoida tariqasida, yirik kompaniyalar mustaqil ravishda bozordagi raqobatbardosh pozitsiyalarini baholashga imkon beradigan metodologiyani ishlab chiqadilar, ammo bu metodologiyaning mohiyati va uni qo'llash samaradorligi, qoida tariqasida, oshkor etilmaydi. Umuman olganda, tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini baholashga yondashuvlarning xilma-xilligi, birinchi navbatda, raqobatbardoshlik toifasining o'zining murakkabligi va ko'p qirraliligi bilan bog'liq.

M.Porter, R.A.Fatxutdinov, J.Xart kabi olimlar turli xil yondashuvlar asosida mahsulot raqobatbardoshligi xususiyatlarini aniqlash imkonini beradigan keng qamrovli raqobatbardoshlik konsepsiyasini shakllantirganlar.

Shuningdek, strategik rivojlanish masalalari R.Akoff, O.S.Vixanskiy, R.F.Garifullin, R.Grant, R.S.Greyenberg, P.Doyl, G.B.Kleyner, G.Minsberg, A.Striklend, A.Tompson, A.Chandler kabi xorijiy olimlarning tadqiqotlarida o'z aksini topgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy tadqiqotni amalga oshirishda induksiya va deduksiya, tahlil va sintez, tarkibiy tahlil, statistik tahlil, abstrakt-mantiqiy fikrlash kabi usullar qo'llanilgan. Maqolaning uslubiy asosi sifatida xorijiy va milliy iqtisodchi olimlarning adabiyot va maqolalari tahlil qilingan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Sanoat korxonalarining ishlash samaradorligi, barqarorligi, raqobatbardoshligini rivojlantirish yo'nalishlarini aniqlash faoliyat ko'rsatish sharoitlarini tahlil qilish va ularni baholashga imkon beruvchi mezonlarni ishlab chiqish talab etiladi. Korxonalar samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari ichki va tashqi muhitda sodir bo'layotgan o'zgarishlarni maksimal darajada hisobga olishni taqozo etadi.

Yuqoridagilar bilan bog'liq holda, "ishlab chiqarish tizimining samaradorligi" tushunchasi sanoat korxonasini raqobat muhitida ishlab chiqarish jarayonlari xarajatlarini minimallashtirish orqali maqsadlarga erishishni ta'minlaydigan faoliyat samaradorligi sifatida ko'rib chiqilishi lozim. Binobarin, korxonaning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish va baholash metodologiyasini ishlab chiqish fan-texnika taraqqiyoti talablarini e'tiborga olgan holda ishlab chiqarishni takomillashtirish va uni boshqarishning asosi sifatida xizmat qiladi.

Ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy parametrlari va mehnat sharoitlariga ta'sir etuvchi omillar sanoat korxonasini rivojlantirishning samarali usullarini rejalashtirish va tanlashning asosi hisoblanadi. Ishlab chiqarish tizimi samaradorligi bevosita texnologiyaga, texnik jihozlarga, axborot xavfsizligiga, xodimlarning malakasiga, tizimni tashkil etish va boshqarish darajasiga bog'liqdir.

Ishlab chiqarishning asosiy parametrlaridan biri iqtisodiy samaradorlikka aylanadi ^[18]. Samaradorlik tushunchasi faoliyatning ko'plab sohalarida turli ko'rinishlarda qo'llaniladi. Iqtisodiyotda samaradorlikni aniqlash uchun ko'plab formulalar bo'lib, u turli ko'rsatkichlar bilan tavsiflanadi.

Asosan samaradorlikni baholash rejalashtirilgan yoki olingan natija (yoki samara) va uni olish uchun sarflangan xarajatlar nisbati sifatida hisoblanishi taklif etiladi ^[17]. Iqtisodiy nuqtayi nazaridan samaradorlikni bunday baholash bir qator kamchiliklarga ega ^[8]:

- o'z vaqtida va natijalarni olish zarurati e'tiborga olinmaydi;
- samaradorlikka erishish shartlari aniqlanmaydi, mos ravishda jarayonni boshqarish bo'yicha savol tug'iladi;
- natijalarni olish uchun zarur bo'lgan barcha omillar hisobga olinmaydi;
- korxona faoliyatini baholashda qanday resurslar va ta'sirlarni hisobga olish kerakligi haqida aniq ta'rif bo'lmaydi;
- o'rganilayotgan ko'rsatkichlarning o'lchamlari mos kelishi kerak.

Tadqiqot doirasida samaradorlik mohiyatini ochib berish maqsadida tizimli yondashuv qo'llanildi. Bunda quyidagi elementlar hisobga olinadi:

- ichki tizim sifatida tashkil topgan va ular orasidagi aloqalar;
- tashqi, tashqi muhitning tizim elementlariga ta'sirini tavsiflovchi.

Korxonaning strategik salohiyatidan foydalanish darajasining salohiyatga nisbati orqali samaradorlikni baholash I.Ansoff, I.P.Otenko, A.E.Voronkovaning ^[7] tadqiqotlarida aks etgan. Bunda samaradorlik deganda, mavjud resurslardan maksimal darajada foydalanish bilan erishish mumkin bo'lgan rejalashtirilgan natijaga muvofiqlik darajasi tushuniladi.

Korxonalar samaradorligini baholash sohasidagi boshqaruv modellarining xususiyatlari quyidagilar:

D. Norton va R. Kaplan tomonidan ishlab chiqilgan Balanced Scorecard System (BSC) korxonani strategik boshqarish va uning samaradorligini baholash tizimini ifodalaydi ^[11]. BSC maqsad va vazifalarni sabab-oqibat munosabatlariga asoslangan ko'rsatkichlar tizimida aks ettiradi. Model moliyaviy va nomoliyaviy ko'rsatkichlarni hisobga oladi, ichki biznes jarayonlarini, shu jumladan, xodimlarni rivojlantirish bilan bog'liq jarayonlarni mijozlar bilan tashqi aloqalarni ko'rib chiqadi;

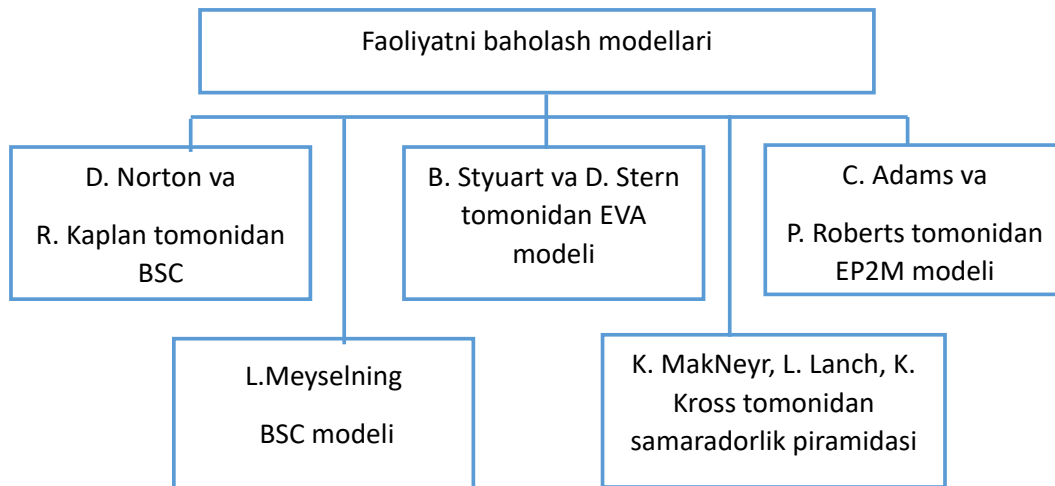
B.Styuart va D.Sternning qo'shilgan iqtisodiy qiymat modeli Economic Value Add (EVA) ^[14]. Boshqaruv qarorlarini qabul qilishning asosiy mezon sifatida aksiyadorlar investitsiyalarining qo'shilgan qiymati ko'rsatkichi qo'llaniladi. Ushbu tizimni joriy etish natijalari (4M) ko'rsatkichlari: o'lchov (measurement), boshqaruv tizimi (management system), motivatsiya (motivation), fikrlash uslubi (mindset) sanaladi;

Lorens Meysel modeli - muvozanatli ko'rsatkichlar tizimi (BSC -modeli) ^[1]. Ushbu model 1992-yilda ishlab chiqilgan. Unda quyidagi parametrlar ko'rsatilgan: ichki faoliyat, inson resurslari istiqbollari, mijozlar bilan munosabatlar, moliyaviy xavfsizlik. Model xodimlarning samaradorligini baholashga qaratilgan;

K.Adams va P.Roberts tomonidan yaratilgan Effective Progress and Performance Measurement (EP2M) – Samarali taraqqiyot va samaradorlikni o'lchash modeli ^[10]. K.Adams va P. Roberts 1993-yilda ushbu modelni taklif qilishdi. Mazkur modelga ko'ra, joriy faoliyatning samaradorligi, strategik o'zgarishlar ehtimoli, shuningdek, bozordagi pozitsiyasini tahlil qilish muhim.

K.MakNeyr, R.Lanch va K.Krossning samaradorlik piramidasi ^[10]. Model sifat menejmenti, sanoat muhandisligi, odamlar faoliyatini baholash tushunchalariga asoslanadi. Samaradorlik moliyaviy ko'rsatkichlar va bozorni qamrab olish bilan belgilanadi.

Korxonani innovatsion rivojlantirish muammosi bilan birgalikda faoliyat samaradorligini baholash doimo dolzarb masala hisoblangan ^[15]. 1-rasmda korxona samaradorligini baholashning asosiy modellari keltirilgan.

1-rasm: Korxonalar faoliyati samaradorligini baholashning asosiy modellari (muallif tomonidan umumlashtirilgan)

Ushbu modellarni tahlil qilish iqtisodiy-matematik usullar sanoat korxonalari faoliyati samaradorligini baholashning asosi sanaladi, deya xulosaga kelishga imkon beradi.

V.V.Fedoseyeva va I.V.Orlova asarlarida iqtisodiy va matematik usullarning tasnifi taklif qilingan ^[19]:

- matematik statistika, shu jumladan, korrelyatsiya, regressiya dispersiyasi va omillar tahlili;
- iqtisodiyotdagi operatsiyalarni navbat nazariyasi, dastur-maqсад, tarmoq usullari, o'yin nazariyasi, tarmoqlar va chegaralar metodlari orqali o'rganish;
- ishbilarmonlik o'yinlari, mashina imitatsiyasi va boshqalarni o'tkazish orqali tajriba.

V.V.Kovalevning fikricha, korxonalarning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini tahlil qilish rasmiylashtirilgan va rasmiylashtirilmagan usullardan foydalangan holda amalga oshirilishi mumkin ^[12]. Birinchi guruh qat'iy rasmiylashtirilgan analitik ko'rsatkichlar va bog'liqliklardan foydalanadi, bunda stoxastik modellashtirish vositalari, moliyaviy hisoblash usullari, qarorlar nazariyasi va boshqalar qo'llaniladi. Ikkinchi guruh analitik taomillarni mantiqiy darajada taqdim etishga asoslangan.

Korxona faoliyati samaradorligini baholashning mavjud klassik usullari standart qiymatlar bilan solishtirganda parametrlar va koeffitsiyentlarni aniqlashga asoslangan. Bu usullar miqdoriy va sifatga bo'linadi. Korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyatini (moliyaviy barqarorlik, likvidlik, rentabellik, tadbirkorlik faolligi) tahlil qilishda miqdoriy usullar amaliyotda keng qo'llaniladi.

Kompleks baholash tizimlari korxonaning umumiy holatini tavsiflovchi xususiy ko'rsatkichlar asosida qurilgan. Bunday baholash uchun modellar E.Altman ^[2], R.Taffler va G.Tishou ^[16], A.F.Kryukov va I.S.Yegorichevlarning ^[13] tadqiqotlarida keltirilgan. Mazkur tadqiqotlarni tahlil qilib, shunday xulosaga kelishimiz mumkinki, korxona samaradorligini miqdoriy usullardan foydalangan holda baholash moliyaviy ko'rsatkichlarni hisoblash, ularni me'yorlar bilan taqqoslash orqali amalga oshiriladi.

Bizningcha, korxonalar faoliyatining barqarorligini oshirish jarayonlari ishlab chiqarish hamkorlari samaradorligini rivojlantirishga, ularning umumiy barqarorligini oshirishga va har bir korxonaning individualligiga bog'liq.

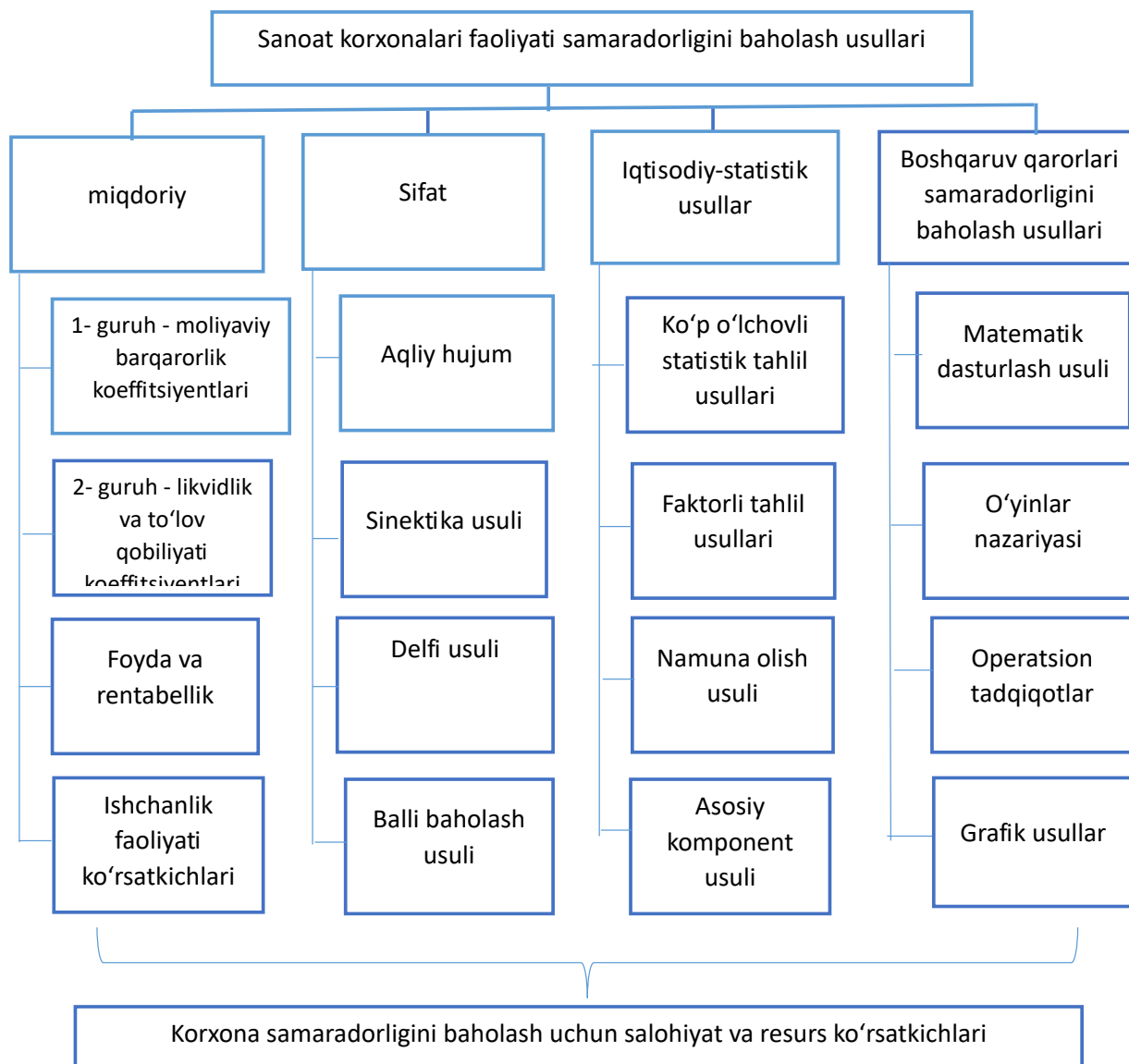
Barqarorlikni tahlil qilishda korxonaning kechiktirilgan to'lovlari yoki qarzlari ko'pincha kumulyativ xususi-yatga ega ekanligini hisobga olish kerak. Shuningdek, korxona barqarorligini tavsiflovchi ko'rsatkichlar majmuasini shakllantirishda muhimlik va maqsadga muvofiqlik mezonlariga rioya qilish talab etiladi. Ko'pgina mualliflar moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichlarini baholash uchun bir qator ko'rsatkichlar bilan cheklanadi ^[4].

Ushbu ko'rsatkichlar korxona barqarorligini baholash uchun ishlatiladigan o'ziga xos tizimni ifodalaydi. Biroq tizim tahlili nuqtayi nazaridan korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyati barqarorligi kengroq ko'rib chiqilishi kerak. Bir jihatdan moliyaviy barqarorlik nafaqat korxonaning mavjud qarzlarning, balki barcha to'lovlarning to'lov qobiliyatini aniqlashi kerak.

Moliyaviy ko'rsatkichlar korxonaning barcha faoliyatini qamrab olishi kerak, bu esa balansning likvidlik ko'rsatkichini (likvidli mablag'larning tengligi va korxonaning qisqa muddatli qarzlari miqdori) hisoblashni talab qiladi. Korxonani modernizatsiya qilish va qayta qurish bo'yicha boshqaruv qarorlarini qabul qilishda real kapitalning harakatchanligini hisoblash kerak ^[5].

Fikrimizcha sanoat korxonalari faoliyati samaradorligini baholash usullarini quyidagicha tasniflash maqsadga muvofiq (2-rasm).

2-rasm: Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligini baholash usullarining tasnifi (muallif tomonidan umumlashtirilgan)

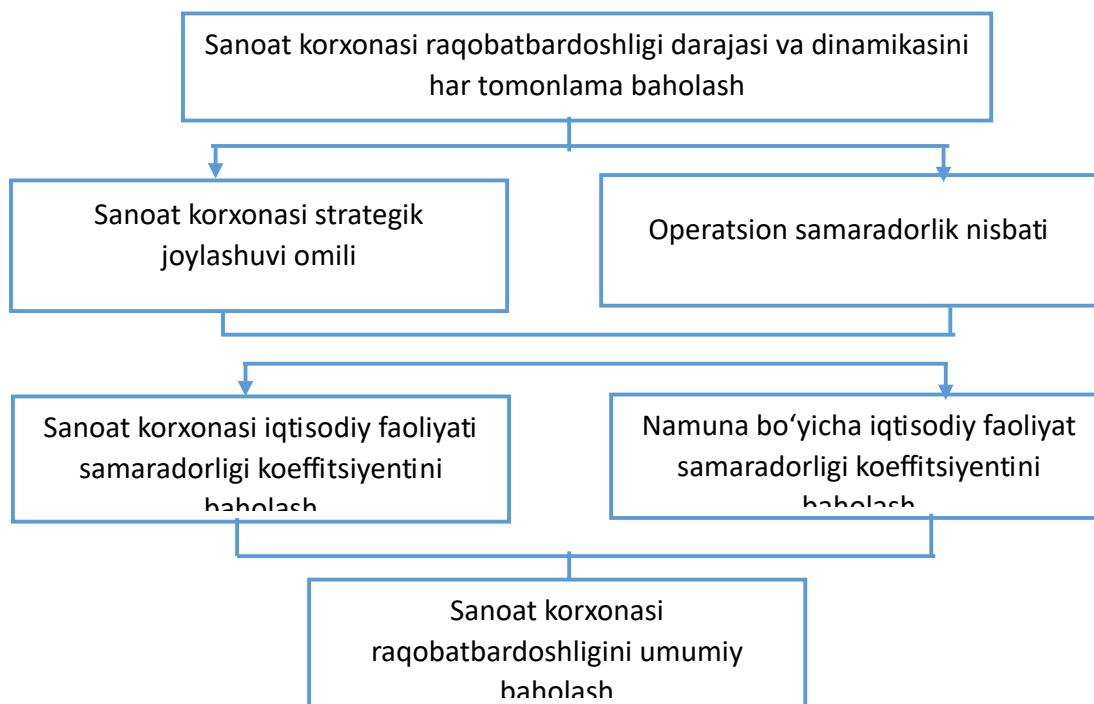
Korxona raqobatbardoshligini baholashga kelsak, shuni ta'kidlaymizki, hozirgi vaqtda uni baholashning universal, keng qamrovli va umume'tirof etilgan metodologiyasi ishlab chiqilmagan. Shu bilan birga, ushbu baholash zarurati korxonani innovatsion rivojlantirish strategiyasini shakllantirishning zaruriy shartidir.

Korxonaning raqobatbardoshligi quyidagi maqsadlarda baholanadi ^[6]:

- iqtisodiy faoliyat samaradorligini aniqlash;
- bozorda hamkorlarni tanlash;
- yangi bozorlarga chiqish rejasini shakllantirish;
- investitsiya va innovatsion siyosatni ishlab chiqish.

Raqobatbardoshlikni baholashdan maqsad korxonaning tahlil qilinayotgan bozordagi mavqeyini aniq-lashdan iborat.

Korxonaning raqobatbardoshligini baholash usullarini tahlil qilingach, biz tomondan korxona raqobatbar-doshligini baholashning kompleks metodologiyasi taklif etildi (3-rasm).

3-rasm: Sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini baholashning kompleks metodologiyasi (muallif ishlanmasi)

Sanoat korxonasi samaradorligi, barqarorligi va raqobatbardoshligini baholashning muhim elementi uning biznes loyihalarini amalga oshirish samaradorligini aniqlashdir. Ko'pgina tadqiqotlarda loyihaning texnik-iqti-sodiy parametrlarini baholashda asosiy yondashuvlar statistik (PP, ARR) va dinamik (NPV, PI, IRR, DPP) usullardir [3]. Ushbu yondashuvlar investitsion jozibadorlikni tahlil qilishda moliyaviy koeffitsiyentlardan foydala-nishga asoslangan.

Vositalar to'plamida baholash ko'rsatkichlari alohida-alohida ishlab chiqilgan. Baholash metodologiyasi-ning asosiy qismi korxonaning xo'jalik faoliyatini, uning resurs bazasini tahlil qilishdan iborat.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mavjud yondashuvlarning tasnifini ko'rib chiqib, hozirda juda ko'p turli xil usullar ishlab chiqilganligini ta'kidlash mumkin. Yondashuvlarning xilma-xilligi mavjud ko'plab tasniflarni aks ettiradi: faoliyat ko'rsatayotgan bozorga ko'ra, nazariy mazmuniga ko'ra, olingan va aks ettirilgan natijalar shakliga ko'ra, foydalanilgan matem-atik apparatga ko'ra va hokazo.

Bozor sharoitida samaradorlik natijalar va xarajatlar nisbati sifatida ko'rib chiqilganligi sababli, raqobat-bardoshlik resurslarning optimal qiymatida maksimal foyda olishga qaratiladi. Shuningdek, raqobatbardoshlik raqobatchilarga nisbatan korxona resurslaridan foydalanish samaradorligini aks ettiradi.

Raqobatbardoshlik mazmunini tahlil qilish natijasida, raqobatbardoshlikning ikkita manbayi mavjudligin ko'rish mumkin: operatsion samaradorlik va strategik joylashish. Bundan iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligini tavsiflash, uning operatsion samaradorligi va strategik joylashuvini baholashgacha kamaytirish mumkinligi ma'lum bo'ladi. Ushbu baholash ko'rib chiqilayotgan korxona va raqobatchilarning ma'lum ko'rsat-kichlarini solishtirish orqali amalga oshiriladi.

Shunday tarzda, korxona faoliyatini baholashning iqtisodiy va statistik usullari tahlil qilinayotgan obyekt-larning beqarorlashtiruvchi omillarni hisobga olgan holda ularning xususiyatlari orqali namoyon bo'lishi va tuzi-lishini aks ettiradi.

Amalga oshirilayotgan samaradorlikni baholash vositalarini takomillashtirish bo'yicha taklif etilayotgan yo'nalishlar baholash tartib-qoidalari va loyiha samaradorligi ko'rsatkichlarini birlashtirish imkonini beradi. Sanoat korxonalari faoliyatini baholash ishlab chiqarish faoliyatida muhim ahamiyatga ega bo'lib, olingan nati-jalar asosida asosli va muvozanatli qarorlar qabul qilish, korxonalar foydasini oshirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. BSC и EVA – конкуренты или союзники. – URL: http://www.iteam.ru/publications/strategy/section_27/article_1197. – Text: electronic.
2. Z-модель Альтмана. – URL: http://economicportal.ru/ponyatiyaall/altman_z_model.html.
3. Абакумова, К.Н. Инновационная политика как способ поддержания конкурентоспособности и развития / К.Н. Абакумова // Инновации и инвестиции. – 2017. – № 3. – С. 18–21.
4. Абрютин, М.С. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия / М.С. Абрютин, А.В. Грачев. – Москва: Дело и Сервис, 1998.
5. Yuldasheva Nilufar Abduvakhidovna. (2022). Classification of innovative strategies of industrial enterprises. International journal of social science & interdisciplinary research ISSN: 2277-3630 Impact Factor: 7.429, 11(06), 239–242. Retrieved from <http://www.gejournal.net/index.php/IJSSIR/article/view/699>
6. Белоусов, В.Л. Анализ конкурентоспособности фирмы / В.Л. Белоусов // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. – № 5 (25).
7. Воронкова, А.Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация: монография / А.Э. Воронкова. – Луганск: ВНУ, 2000. – 316 с.
8. Гонтарева, И.В. Семантические аспекты системной эффективности предприятия / И.В. Гонтарева // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. Ч. 1. КНЕУ, спец. Вип. Економіка підприємства: теорія і практика. – 2008. – С. 119–126.
9. Дистергефт Л.В. Результативность, эффективность, производительность, или Что необходимо измерять предприятию // Методы менеджмента качества. – 2015. – № 6. – С. 24–29.
10. Ивлев, В. Balanced Scorecard – альтернативные модели / В. Ивлев, Т. Попова // Банки и технологии. – 2002. – № 4. – С. 28–29.
11. Каплан, Р.С. Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию: пер. с англ. / Р.С. Каплан, Д.П. Нортон. – Москва: ЗАО “Олимп-Бизнес”, 2003. – 214 с.
12. Ковалев, В.В. Финансовый анализ: методы и процедуры / В.В. Ковалев. – Москва: Финансы и статистика, 2006. – 560 с.
13. Крюков, А.Ф. Анализ методик прогнозирования кризисной ситуации коммерческих организаций с использованием финансовых индикаторов / А.Ф. Крюков, И.Г. Егорычев // Менеджмент в России и за рубежом. – 2001. – № 2. – URL: <http://www.cfin.ru/press/management/2001-2/krukov.shtml>.
14. Макаренко, М.В. Системы показателей, модели и подходы к оценке деятельности предприятия / М.В. Макаренко, И.И. Малова. – URL: http://www.edit.muh.ru/content/mag/trudy/12_2008/04.pdf.
15. Юлдашева Н. (2022). Особенности управления стратегией инновационного развития на предприятиях. Экономика и образование, 23(2), 129–135. извлечено от <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/443>
16. Прогнозирование вероятности банкротства на основе модели Таффлера. – URL: http://afdanalyse.ru/publ/finansovyy_analiz/1/bankrot_tafler/ 13-1-0-37.
17. Разу, М.Л. Управление программами и проектами: 17 модульная программа для менеджеров “Управление развитием организаций” Модуль 8 / М.Л. Разу, В.И. Воропаев, Ю.В. Якутин, З.П. Гальперина [и др.]. – Москва: ИНФРА-М, 2000. – 320 с.
18. Садовникова, Н.А. Статистическая оценка эффективности деятельности строительных организации: проблемы методологии / Н.А. Садовникова. – Москва: МЭСИ, 2002.
19. Федосеев, В.В. Экономико-математические методы и прикладные модели: учеб. пособие для вузов / В.В. Федосеев, А.Н. Гармаш, И.В. Орлова [и др.]. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 327 с.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.